

Artykuł pochodzi z archiwalnych zasobów firmy EKO-KONSULT sp. z o.o. 80-557 Gdańsk,
ul. Narwicka 6.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Korzystanie za zgodą firmy EKO-KONSULT biuro@ekokonsult.pl

Kwartalnik „Problemy Ocen Środowiskowych” wydawany cyklicznie w latach 1998 – 2012, przez EKO-KONSULT był jedynym wydawnictwem w Polsce, poświęconym wyłącznie ocenom środowiskowym planowanych inwestycji oraz strategicznym ocenom oddziaływania na środowisko. Dla praktyków OOS, ale również dla osób początkujących może nadal stanowić wartościowe źródło wiedzy np. w zakresie prezentowanych case study i przeglądu stosowanych metodyk - w tym kontekście znaczna część artykułów zachowuje sporo aktualności.

William J. Couch

Partycypacja społeczna w ocenach oddziaływania na środowisko dużych inwestycji kanadyjskich

Część II

PRZYPADEK 1: Projekt rozbudowy portu w Quebec

Streszczenie: Federalny Zarząd Portu Quebec planował znaczne powiększenie terenów portowych i wykorzystanie rosnących możliwości obsługi handlu z St. Lawrence i Szlaku Wodnego Wielkich Jezior. Wstępny, projekt zakładał trzykrotne powiększenie powierzchni portu, co prowadziło do zniszczenia cennych ekologicznie obszarów i miałoby znaczący negatywny wpływ na społeczność lokalną. Ponieważ Zarząd nie wziął pod uwagę interesu publicznego, projekt ten spotkał się z ostrą społeczną reakcją, co skończyło się zakwestionowaniem sensu realizacji inwestycji. W czasie przeglądu, inwestor ograniczył powierzchnię inwestycji z 440 ha do 210 ha, a ostatecznie do 42,5 hektara. Nawet pomimo stwierdzenia w *Raporcie Komisji*, że ostateczny projekt jest do przyjęcia pod względem środowiskowym, Zarząd zdecydował, że stworzył on tak nieprzychylną atmosferę wśród lokalnej społeczności, że projekt został zarzucony.

Środowisko: Quebec City zamieszkuje około 600 000 mieszkańców. Port Quebec rozciąga się wzdłuż północnego brzegu Rzeki Św. Wawrzyńca. Jest on transportowym centrum przeładunkowym dla ładunków masowych przewożonych jednostkami śródlądowymi Rzeką Św. Wawrzyńca i statkami oceanicznymi. W 1981 roku port zajmował powierzchnię 188 hektarów i obsługiwał przeładunek 15 mln ton ładunków masowych rocznie. Port Quebec składa się z trzech części: Wilczej Zatoczki (Wolf's Cove), Starego Portu i zalewanych w czasie przyływu terenów Beaufort. Właśnie na terenach Beaufort planowano zbudować nowe nabrzeża.

Wcześniejszy rozwój portu doprowadził do stopniowego ukształtowania się naturalnej plaży, używanej przez mieszkańców w celach rekreacyjnych. Strefa Beaufort okresowo zalewana w czasie przyływów stała się obszarem cennym ekologicznie. Występowały tam m.in. dwa gatunki roślin morskich: dziki ryż i sitowie. Ze względu na wyjątkowo korzystne cechy środowiska obszar ten stał się siedliskiem ptaków, pełniąc funkcję miejsca odpoczynku migrujących ptaków. Jakość wód przybrzeżnych waha się od średniej do dość dobrej.

Proponowana inwestycja: W 1978 roku władze Portu Quebec ogłosiły plan rozbudowy portu o 440 hektarów na terenach Beaufort, w celu zapewnienia rezerw terenowych na planowaną działalność portową i przemysłową. Doprowadziłoby to do zupełnego zabudowania zalewowych terenów Beaufort. Ponieważ projekt odznaczał się potencjalnie znaczącym ujemnym wpływem na środowisko oraz w wyniku pojawienia się zainteresowania ze strony opinii publicznej, władze skierowały projekt do federalnego Ministerstwa Środowiska w celu przeprowadzenia przeglądu panelowego. Po odbytych spotkaniach Komisji poświęconych określeniu kluczowych zagadnień w styczniu 1979 roku do władz

portu przesłano *Wytyczne do sporządzenia Raportu Oddziaływania na Środowisko (ROS) - Environmental Impact Statement (EIS)*. Ponadto Komisja poleciła załączenie uwag ogólnych na temat projektu sformułowanych w porozumieniu z władzami prowincji oraz władzami regionalnymi i lokalnymi. Pierwotny projekt został zmieniony, w wyniku czego proponowany do zajęcia obszar zmniejszono do 210 hektarów.

Charakter i zakres zagadnień kluczowych: Po pierwszej fazie spotkań Komisja poinformowała inwestora, że przedłożony ROS nie opisywał w sposób wystarczający projektu, planowanej działalności na nowym terenie oraz analiz wpływu na środowisko na poszczególnych etapach budowy. Komisja wymieniła szczegółowo oddziaływania na poszczególne komponenty środowiska, które powinny być zawarte w raporcie m.in. poziom hałasu, klimat, jakość powietrza i wody, geomorfologia i stosunki wodne i oblodzenie. Komisja wystąpiła również o informacje na temat warunków biofizycznych: flory strefy zalewowej i fauny dennej, populacji ryb i ptaków. Ponadto zażyczyła sobie informacji na temat przekształceń krajobrazu, w celu uwzględnienia oddziaływań społeczno-ekonomicznych.

W odpowiedzi na tę listę nie uwzględnionych wcześniej elementów Zarząd Portu znacząco zmienił treść projektu. Z uwagi na fakt, iż pierwszy projekt skutkował potencjalnym niekorzystnym wpływem na biofizyczne warunki środowiska naturalnego, zredukowano projektowaną powierzchnię rozbudowy portu z 210 hektarów do 42,5 hektara.

W drugim ROS na podstawie modelu przepływu stwierdzono, że projekt nie zakłóci charakterystyki przepływu w rzece, ani warunków sedymentacji. Nie wystąpią także negatywne oddziaływania na organizmy żyjące w strefie zalewowej. Inwestor de facto przyczyniłby się do poprawy warunków siedliskowych poprzez zmniejszenie prędkości przepływu oraz zwiększenie sedymentacji osadów, co sprzyjałoby rozwojowi organizmów dennych. Populacja ptaków również nie byłaby poddana niekorzystnym oddziaływaniom. Symulacje modelowe oraz badania terenowe wykazały minimalny wpływ inwestycji na warunki lodowe. Na etapie budowy przewiduje się wzrost zmętnienia wody, lecz Zarząd Portu uwzględnił minimalizowanie tego oddziaływania w swoim programie pogłębiania dna. ROS uwzględniał również metody ograniczenia zanieczyszczenia powietrza w trakcie prac konstrukcyjnych. Najbardziej uciążliwe źródła hałasu miałyby być kontrolowane poprzez staranny dobór tras przejazdu ciężarówek oraz ograniczenie godzin ich przejazdów. Inwestycja przyczyniłaby się do powstania nowych miejsc pracy oraz pobudziła gospodarkę regionu. Walory terenów rekreacyjnych nie uległyby pogorszeniu z uwagi na ich oddalone położenie i zmniejszoną skalę projektu.

Przegląd wykonany przez Komisję

Skład Komisji:

- profesor leśnictwa, były wyższy urzędnik państwowy (Przewodniczący Panelu);
- ekonomista transportu;
- oceanograf biologiczny;
- specjalista w dziedzinie nauk politycznych;
- architekt;
- inżynier budownictwa wodnego.

Przesłuchania trwały 5 dni (od 14 do 21 marca 1984r.) i odbywały się w Quebec. Zebrano 45 pisemnych wniosków. Przesłuchania kosztowały 207 903 CAN \$, co daje średnią na mieszkańca terenu objętego projektem w wysokości 0,34 \$.

Dobrze poinformowana i nieprzyjaźnie nastawiona opinia publiczna skierowała uwagę projektantów na zagadnienia, które w innych warunkach zostałyby pominięte. Komisja zaleciła w swoim raporcie, aby zatwierdzony do realizacji projekt spełniał następujące warunki: nie przekroczenie ustalonych 42,5 hektarów powierzchni rozbudowy, prace budowlane powinny być prowadzone zgodnie z zaleceniami ROS w celu zapobieżenia negatywnym oddziaływaniom na migrujące ptaki, jakość powietrza i poziom hałasu. W celu przeciwdziałania rozlewom lub łagodzenia ich skutków powinien powstać specjalny plan awaryjny. Ponadto utworzony miał zostać *Komitet Obserwacyjny*, złożony z przedstawicieli Zarządu Portu, federalnych i prowincjonalnych *Wydziałów Ochrony Środowiska*, władz miast Quebec i Beaufort oraz *Wspólnoty Mieszkańców Miasta Quebec*.

Zarząd Portu spostrzegł, że pomiędzy nimi i lokalnymi mieszkańcami wytworzyła się sytuacja konfrontacyjna. W czasie prowadzenia przeglądu opinia publiczna stawiała się coraz bardziej nieprzejednana. Gdyby Zarząd Portu próbował realizować projekt, otwarty konflikt społeczny narastałby coraz bardziej, aż politycy ulegliby żądaniom obywateli i spowodowali zamknięcie inwestycji. W związku z tym władze portowe zrezygnowały z realizacji projektu.

Wnioski: Fakt, iż inwestor dwukrotnie zmniejszył powierzchnię projektowanej rozbudowy, a w końcu w ogóle zaniechał realizacji projektu świadczy ogólnie o złym planowaniu władz portowych. Poniosły one porażkę na samym początku źle stawiając pytania o potrzeby, dla których projekt miał być realizowany, a następnie nieumiejętnie rozpatrując możliwe rozwiązania alternatywne. Ponadto nieumiejętność skonsultowania projektu z opinią publiczną oraz odpowiednio wczesnego i adekwatnego zareagowania na wyrażane przez nią stanowisko doprowadziły do sytuacji, gdy mieszkańcy byli już tak zdeterminowani, że byli

skłonni protestować przeciw realizacji projektu w każdej formie. Przegląd uchronił inwestora przed zaangażowaniem się w bardzo kosztowną, i jak się okazało, niepotrzebną inwestycję, która w wypadku realizacji spowodowałaby poważne skutki środowiskowe - włączając w to zarówno oddziaływania lokalne, takie jak zniszczenie terenów zalewowych w Beaufort i znajdujących się tam siedlisk fauny i flory, oraz znacznie większe oddziaływania skumulowane w całym obszarze Rzeki Św. Wawrzyńca.

PRZYPADEK 2: *Projekt oczyszczenia portu w Halifax*

Streszczenie: Będąca własnością władz prowincji korporacja *Crown* przedstawiła projekt ekologicznie bezpiecznej oczyszczalni ścieków dla portu atlantyckiego w Halifax. Zaproponowała ona tylko jeden wariant projektu - ten, który powodował najmniejszą ilość negatywnych reakcji ze strony opinii publicznej - i nie poddała rozpatrzeniu innych możliwych wariantów lokalizacji oraz rozwiązań technologicznych, ani kosztów preferowanego wariantu. Dopiero później w czasie przeglądu okazało się, że koszty realizacji projektu znacznie przekraczają przyjęty budżet. Należy dodać, że miało to miejsce w czasie ogólnych ograniczeń w finansowaniu inwestycji. Ponieważ inwestor nie przeanalizował innych lokalizacji ani rozwiązań technologicznych i żadna agencja rządowa nie zgodziła się dofinansować przedsięwzięcia, projekt nie został zrealizowany.

Środowisko: Na obszarze objętym systemem kanalizacji ściekowej Halifax-Dartmouth mieszka około 296 000 mieszkańców. Ścieki z tego obszaru w stanie surowym trafiają do wód portu Halifax. Port jest położony nad długą, wąską, o nieregularnym kształcie zatoką w Nowej Szkocji nad Oceanem Atlantyckim. Jest ona stosunkowo płytka (20 metrów) w Porcie Wewnętrznym w okolicach Narrows, a następnie otwiera się na głębokie wody Basenu Bedford (70 metrów). W Porcie Wewnętrznym leży wyspa McNabs - projektowany park prowincjonalny. Port funkcjonuje jako ujście rzeki pływowej ze słodką wodą spływającą głównie rzeką Sackville i mieszającą się przy powierzchni wody morskiej. Z powodu koncentracji metali ciężkich w osadach, port Halifax jest jednym z najbardziej zanieczyszczonych portów morskich na świecie. Port Halifax przechodzi roczne cykle biologiczne typowe dla wód Północnego Atlantyku. Fitoplankton i wodorosty stanowią podstawę morskiego łańcucha pokarmowego. W porcie żyją ryby żywiące się planktonem i zwierzętami dennymi. Żyją tu, zwłaszcza na wyspie McNabs, gatunki ptaków zależne od zasobów pokarmowych środowiska morskiego.

Proponowana inwestycja: Już w latach 60-tych zdawano sobie sprawę z faktu, że port Halifax wymaga oczyszczenia. W 1988 roku podpisano umowę pomiędzy władzami prowincji

i rządem federalnym o budowie systemu gospodarki ściekowej w Obszarze Metropolitalnym Halifax-Dartmouth, z główną inwestycją w postaci regionalnej oczyszczalni ścieków. W 1989 roku Prowincja Nowej Szkocji utworzyła spółkę *Halifax Harbour Cleanup Inc. (HHCI)*, korporację prowincjonalną Crown, której zadaniem było zaprojektowanie i wybudowanie oczyszczalni ścieków. Ponieważ projekt mógł wywołać niekorzystne oddziaływanie na środowisko, a realizowany był wspólnie przez władze federalne i prowincjonalne, obaj Ministrowie Środowiska wystąpili z wnioskiem o powołanie wspólnej Komisji (listopad 1990r.). Zadaniem Komisji było przeprowadzenie przeglądu inwestycji w kontekście regionalnego systemu gospodarki ściekowej. Przegląd miał odnieść się do zagadnień ekologicznych, ekonomicznych i społecznych związanych z projektowaniem, budową i funkcjonowaniem proponowanego systemu ściekowego, instalacji sanitarnej, oczyszczalni ścieków i zakładu utylizacji osadów ściekowych oraz innych elementów związanych z realizacją projektu.

Charakter i zakres zagadnień kluczowych: Od samego początku Komisja nakazała inwestorowi przeanalizowanie projektu w szerszym kontekście, włącznie z kwestiami związanymi z regionalną gospodarką ściekową i zasadami rozwoju zrównoważonego. Wszystkie strony odrzuciły przyjęcie wariantu zerowego (nie realizowanie inwestycji w tym zakresie). Zasadniczymi zagadnieniami były lokalizacja oczyszczalni ścieków wyposażonej w technologię odzysku paliwa z osadów ściekowych oraz lokalizacja podwodnego wylotu oczyszczonych ścieków. Inwestor przeanalizował kilka alternatywnych lokalizacji dla oczyszczalni ścieków w pobliżu terenów zamieszkałych, co spotkało się z ostrym sprzeciwem społecznym, oraz ewentualną lokalizację na sztucznej wyspie położonej po zachodniej stronie wyspy McNabs.

Do pozostałych zagadnień zaliczono: brak programów kontroli u źródła, potencjalne oddziaływanie na środowisko ludzi i zwierząt, ryzyko zastosowania niesprawdzonej technologii odzysku energii z osadów, wysokie koszty i ryzyko związane z budową linii przesyłowej z lądu stałego na sztuczną wyspę oraz degradacja przez oczyszczalnię krajobrazu wyspy McNabs.

Przegląd wykonany przez Komisję

Skład Komisji:

- planista środowiskowy / oceanograf biologiczny (Przewodniczący Komisji),
- specjalista w dziedzinie nauk społecznych, planista środowiskowy,
- architekt, planista,

- inżynier budownictwa.

Przesłuchania trwały 10 dni (od 22 marca do 3 kwietnia 1993r.) i odbyły się w Halifax (9 dni) i w pobliżu Herring Cove (1 dzień). Odbyło się 66 prezentacji. Przesłuchania kosztowały 292 526 CAN \$, przy średniej na jednego mieszkańca obszaru objętego projektem wynoszącej 1,01 \$.

W 1990 roku Komisja przekazała do HHCI *Wytyczne do ROS* ze wskazaniem przeprowadzenia analiz alternatywnych lokalizacji i technologii, opisanie kryteriów do wybrania i oceny poszczególnych wariantów oraz oceny przewidywanych skutków środowiskowych realizacji projektu. *Komisja miała prawo zalecić do wykonania preferowany wariant.*

HHCI przeprowadziła analizy i przedstawiła wybrany przez siebie wariant - budowę oczyszczalni ścieków na sztucznej wyspie. Dzięki temu oczyszczalnia byłaby oddalona od jakichkolwiek siedzib ludzkich. Po wybraniu tej lokalizacji HHCI zaprojektowała mniejszą oczyszczalnię niż w pierwotnym projekcie i zawarła ją w planach. Przyjęta lokalizacja oraz przeprojektowana technologia były najmniej kontrowersyjne z punktu widzenia opinii publicznej. Po dokonaniu tych zmian projektowych HHCI nie chciała ponownie wracać do kwestii alternatywnych lokalizacji.

Raport Komisji akceptował rozwiązanie przyjęte przez HHCI. Komisja zaleciła, aby prowincja stworzyła regionalną strategię zarządzania dla obszaru portu Halifax opartą na zasadach zrównoważonego rozwoju. Ponadto Plan Zarządzania Środowiskowego dla projektowanej inwestycji powinien zawierać plan ochrony środowiska, uwzględnić udział społecznego komitetu doradczego, inspekcje środowiskowe, plan na wypadek zagrożeń nadzwyczajnych oraz program monitoringowy. Należało zatem stworzyć oraz wdrożyć *Metropolitalny System Zarządzania Gospodarką Ściekową* zgodny z założeniami zrównoważonego rozwoju i interesami poszczególnych stron.

W obrębie systemu pod przewodnictwem upoważnionego przez prowincję organu powinny być prowadzone kompleksowe programy kontroli „u źródła”. Ponieważ dotychczasowy stopień koncentracji organicznych substancji toksycznych w środowisku morskim był wysoki, HHCI powinna nadać priorytet programom określenia charakterystyki ścieków trafiających do zatoki.

Jeśli oczyszczalnia z instalacją do przerobu osadów miałyby być zlokalizowana w pobliżu wyspy McNabs, utworzenie proponowanego regionalnego parku musiałyby mieć miejsce

równolegle do omawianego projektu. HHCI powinna wziąć także pod uwagę wpływ na sąsiednie miejscowości, zachowanie możliwości użytkowania Zatoki w dotychczasowych formach, głębokość wody przy wylocie z oczyszczalni, warunki mieszania i dyspersji oraz chłonność osadów dennych.

W czasie przeglądu Komisja oraz inni uczestnicy zwrócili uwagę na koszty preferowanego rozwiązania. HHCI nie miała danych na ten temat aż do momentu przeglądu. Projekt, włączając budowę sztucznej wyspy kosztowałby 385,2 mln \$, czyli 142,4 mln \$ więcej niż przewidywał jego budżet, na który składało się 195,7 mln \$ funduszy federalnych, prowincjonalnych i lokalnych oraz planowane 47,1 mln \$ z tytułu opłat za zużycie wody. Nigdy nie wyjaśniono skąd wzięła się ta różnica. Ponieważ rządy nie mogły przeznaczyć na realizację więcej pieniędzy, projekt nie został zaakceptowany i musiano powrócić do rozważania innej lokalizacji.

Wnioski: Ogólnie rzecz biorąc Halifax został pozbawiony niezbędnej oczyszczalni ścieków wskutek błędów w sztuce planowania. Złożyło się na to kilka głównych przyczyn:

1. kluczowe wskaźniki projektowe, które powinny być znane na długo przed przeglądem, nie zostały wyprowadzone aż do czasu jego przeprowadzenia,
2. inwestor nie zdołał przeprowadzić odpowiednich studiów środowiskowych dla alternatywnych lokalizacji, które mogłyby być mniej dogodne z punktu widzenia mieszkańców, ale za to umożliwiające zmieszczenie projektu w przewidzianym budżecie,
3. w czasie projektowania inwestor powinien wziąć pod uwagę wszystkie aspekty planowanego przedsięwzięcia - techniczne, społeczne, środowiskowe i finansowe. HHCI nie zapewniło żadnych dodatkowych środków na wypadek braku funduszy.

PRZYPADEK 3: *Projekt Północnej Centralnej Linii Przesyłowej*

Streszczenie: *Manitoba Hydro*, firma energetyczna będąca własnością rządu prowincji, planowała zbudować 520 km linii energetycznej w celu dostarczenia energii elektrycznej do niewielkich odosobnionych osad zamieszkałych przez rdzenną ludność miejscową. Głównym problemem była głęboko zakorzeniona, wynikająca z doświadczeń z przeszłości, nieufność ludności miejscowej wobec inwestora oraz brak zrozumienia podstawowych potrzeb ludności miejscowej. Poprzez wykazanie troski o interesy rdzennej ludności oraz szacunek dla ich tradycji Komisja umożliwiła stworzenie odpowiednich warunków dla osiągnięcia porozumienia oraz umożliwienia dalszej owocnej współpracy między wiodącymi tradycyjny tryb życia rdzennymi mieszkańcami a firmą z południa. Przegląd zakończył się sukcesem, lecz był to sukces kosztowny.

Środowisko: Obszar objęty projektem położony jest 560 km na północny wschód od Winnipeg w południowo-zachodniej części *Canadian Shield*. Obszar charakteryzuje się niezbyt urozmaiconą rzeźbą terenu, lasami i wychodniami skał oraz dużą ilością jezior. Na obszarze tym zamieszkuje 8 700 mieszkańców rdzennej ludności miejscowej ze szczepów Cree, Ojibway oraz ludności okręgu Island Lake. Żyją oni z dala od cywilizacji zajmując się tradycyjnie łowiectwem, rybołówstwem, traperstwem i zbieractwem.

Proponowana inwestycja: Celem projektu było dostarczenie mieszkańcom regionu dostępu do energii elektrycznej na tych samych warunkach i po tej samej cenie, co pozostałym mieszkańcom prowincji Manitoba. Dałoby to im nowe możliwości zastosowania nowoczesnych udogodnień, ulepszenia ogrzewania i wentylacji ich domów oraz poprawienia zaopatrzenia w wodę i kanalizacji. Ponadto dostępność energii zapewniłaby ich dalszy rozwój cywilizacyjny.

Inwestorem była prowincjonalna korporacja *Manitoba Hydro*. Planowała ona zbudowanie około 520 km przesyłowej linii energetycznej oraz sieci rozdzielczej w celu przyłączenia dziewięciu osad północno-środkowej części prowincji Manitoba do centralnego systemu energetycznego prowincji. Projekt zakładał budowę czterech komunalnych stacji transformatorowych, zlikwidowanie istniejących generatorów olejowych, usprawnienie miejscowych systemów rozdzielczych oraz zastosowanie łączności krótkofalowej dla ułatwienia przeprowadzenia inwestycji. Projekt zakładał wycinkę drzew, budowę przepraw mostowych, dróg, przeprowadzenie wierceń, przygotowanie fundamentów pod słupy, ustawienie ich oraz założenie linii przesyłowej.

Charakter i zakres zagadnień kluczowych: Ponieważ projekt miał być wspólnie finansowany przez rząd federalny (75%), prowincję Manitoba (15%) oraz firmę *Manitoba Hydro* (10%), przeprowadzono wspólny federalno-prowincjonalny przegląd panelowy.

Aby uzyskać akceptację projekt musiał spełniać trzy kryteria: spełnienie wymagań ochrony środowiska, efektywność ekonomiczną oraz zapewniać realne wsparcie społeczności lokalnej. Pewna część rdzennych mieszkańców, zwłaszcza starszych, była przekonana, że projekt zagrozi ich tradycyjnemu trybowi życia. Byli oni bardzo podejrzliwi względem południowych budowniczych, którzy w przeszłości okazali zupełny brak zrozumienia dla ich tradycji i rzeczywistych potrzeb ekonomicznych. Na przykład Manitoba Hydro dopiero co zbudowała w ramach swojego projektu hydroenergetycznego zbiorniki, które zalały obszary łowieckie miejscowej ludności, stanowiące podstawę ich utrzymania.

Przeгляд wykonany przez Komisję:

Skład Komisji:

- emerytowany wyższy urzędnik państwowy z terenu objętego projektem, pracujący w Departamencie Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Departamencie ds. Indian (przewodniczący),
- profesor Instytutu Zasobów Naturalnych Uniwersytetu Manitoba,
- przywódca lokalnej społeczności indiańskiej, mieszkaniec terenu objętego projektem.

Przesłuchania trwały 15 dni (od 17 lipca do 7 sierpnia 1993r.). Składały się na nie: 2 dni w Thompson (14 288 mieszkańców), 2 dni w God's Lake Narrows (1 176 mieszkańców), 2 dni w Oxford House (1 355 mieszkańców), 1 dzień w God's River (363 mieszkańców), 1 dzień w Red Sucker Lake (479 mieszkańców), 2 dni w Garden Hill (2 274 mieszkańców), 2 dni w Wasagamack (848 mieszkańców) oraz 3 dni w St. Teresa's Point (1 916 mieszkańców). Pięciuset uczestników złożyło 125 ustnych i pisemnych wniosków. Pisemne oświadczenia złożyło siedem federalnych i 6 regionalnych departamentów. Przesłuchania kosztowały 376 991 CAN \$, ze średnią na jednego mieszkańca obszaru objętego projektem wynoszącą 43,33 \$.

Różne prezentacje organów rządowych dotyczyły trzech zasadniczych elementów:

1. potrzeby ochrony miejscowego terenu, wód i przyrody;
2. potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń mieszkańców w zakresie dostępności energii elektrycznej, a także
3. podnoszonych wspólnie przez miejscowych przywódców, władze rządowe i agencje zajmujące się prawami rdzennej ludności, a także członków Komisji kwestie związane ze zbadaniem oddziaływań na środowisko związanych z realizacją projektu.

Federalne i prowincjonalne Ministerstwo Środowiska powołało trzech członków Komisji, spośród których dwóch było przedstawicielami rdzennej ludności miejscowej. Na samym początku musieli oni rozwikłać problem długotrwałego konfliktu między ludnością miejscową a inwestorem. *Federalne Biuro ds. Przeglądów Ocen Środowiskowych* (Federal Environmental Assessment Review Office) wyasygnowało 100 000 \$ na wsparcie społeczności lokalnych i organizację ich uczestnictwa w procesie przeglądu.

Przeglądy publiczne odbywały się w położonych na północy osadach. Członkowie Komisji wizytowali je kilkakrotnie podczas przygotowywania *Wytycznych do ROS*, a następnie w czasie samego przeglądu. Spotkania były tłumaczone. Wynajęto lokalnych doradców w celu zorganizowania miejscowej ludności i doradzania im w trakcie procesu. Większość spotkań rozpoczynała się i kończyła indiańskimi modlitwami. Ostatniego dnia przeglądu wszyscy jego uczestnicy usiedli w tradycyjnym kręgu.

Raport Komisji zalecił realizację projektu przy spełnieniu kilku warunków. Odpowiednie władze rządowe, inwestor oraz władze lokalne miały wypracować wspólne zasady badania i monitorowania warunków środowiskowych w trakcie budowy oraz po jej zakończeniu. Lokalni myśliwi, rybacy i traperzy mieli zostać zaangażowani do działań monitoringowych. Komitety lokalne miały być wykorzystane do odpowiedniego zastosowania środków minimalizujących negatywne oddziaływania, przewidzianych w ROS. Dla rozwiązywania nieprzewidzianych sporów powołany miał być każdorazowo niezależny mediator. Rdzenni mieszkańcy przy pomocy rządu federalnego i prowincjonalnego mieli natychmiast rozpocząć szkolenia przygotowujące ich do zatrudnienia przy budowie i obsłudze inwestycji. Federalny i prowincjonalny Minister Środowiska wydali wspólnie pisemne oświadczenie w związku z przyjęciem raportu Komisji.

Wnioski: Kluczem do sukcesu przeglądu było uwzględnienie przez Komisję dwóch naczelnych zasad partycypacji społecznej (przytoczonych w rozdziale Komisja Ocen Środowiskowych: polityka i praktyka). Komisja podeszła do przeglądu bez uprzedzeń i skrupulatnie wypełniała kolejne procedury, umożliwiając wszystkim zainteresowanym stronom wzięcie udziału oraz zapewnienie poczucia sprawiedliwego potraktowania. Zaangażowanie społeczne, koncentrujące się na zabezpieczeniu interesów rdzennej ludności wynikało z wcześniejszych złych doświadczeń z firmą Manitoba Hydro. W celu uniknięcia konfrontacji oraz umożliwienia dialogu Komisja uszanowała w trakcie przeglądu indiańskie zwyczaje. W ten sposób ducha konfrontacji zastąpiono duchem zaufania. Ponadto, dla zapewnienia ciągłości dialogu, Komisja stworzyła mechanizmy rozwiązywania przyszłych nieprzewidzianych problemów, mogących zburzyć osiągniętą harmonię. Jedynym zagadnieniem budzącym wątpliwości mogłyby tu być koszty oceny i przeglądu pokrywane z kieszeni podatnika.

Dr William J. Couch,
Canadian Environmental
Assessment Agency